

NÉMETH Ferenc

Újvidéki Egyetem
Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar
Szabadka, Szerbia
ferenc.nemet@magister.uns.ac.rs

1919: A KISEBBSÉGI, IRODALMI ÖNESZMÉLÉS ÉVE NAGYBECSKEREKEN

Adalék a vajdasági magyar irodalom kezdeteihez

1919: the Year of Awakening Minority Literary Consciousness in Nagybecskerek

Contribution to the beginnings of Hungarian literature in Vojvodina

1919: godina buđenja manjinske književne svesti u Velikom Bečkereku

Prilog počecima mađarske književnosti u Vojvodini

A tanulmány a bánáti Nagybecskerek példáján, az 1919-es év kulturális/irodalmi eseményeinek, megnyilatkozásainak, jelenségeinek számbavételével, valamint a releváns társadalmi háttéreseemények felvázolásával helyezi értelmezési keretbe s mutatja be a kisebbségi vajdasági magyar irodalom kezdeti lépéseit, öneszmélésének első megnyilatkozásait, jellegzetességeit. Az egykori megyeszékhely írói, megfelelő intézményi háttér hiányában, valamint az 1918. december 1-jén létrejött Szerb–Horvát–Szlovén Királyság megszorító intézkedései mellett – nem csekély leleményességgel – működvelői körökben, informális asztaltársaságokban tudtak elsőként megnyilatkozni, s e működvelői háttérből bontakozhatott ki később a kisebbségi magyar lap- és könyvkiadás és virágozhatott fel a vajdasági magyar irodalom, amelynek egyik fontos tartópillérét éppen a nagybecskereki írók alkották. Nemcsak azért, mert 1919-ben ott látott napvilágot a vajdasági magyar irodalom első regénye (Tarkó János: *Amíg a nagy vihar tombolt...*), hanem azért is, mert e közösség úttörője volt a kisebbségi magyar irodalmi lapkiadásnak (*Renaissance* – 1920, *Fáklya* – 1922) és irodalmi szerveződésnek is (Ady Társaság – 1923).

Kulcsszavak: Nagybecskerek, irodalmi kezdeményezések, kisebbségi irodalmi öneszmélés

Bevezető

Az 1918 őszen lejátszódó történelmi események (a szerb hadsereg bejövele, az SZHSZ Királyság megalakulása) gyors egymásutánja Torontál megye (korábbi) székhelye lakosságának sem hagyott sok időt az alkalmazkodásra és az újonnan előállt történelmi helyzetbe való belenyugvásba. Az események gyorsan peregtek tovább. A vajdasági magyarság szempontjából új államformában, kisebbségi sorsban, megváltozott életkörülmények közepette, előnytelen törvények és jogszabályok alkalmazása mellett. A városban, amely a szerb hadsereg fennhatósága alá került, 1919. november végén, december elején még dúlt és szedte áldozatait a spanyolnátha, tifuszos megbetegedések is jelentkeztek, az iskolák a járvány miatt zárva voltak (Anonim 1918a; 1918b; 1918c). Lassan hazaérkeztek a hadifoglyok is (Anonim 1918d), és december 2-án értesülhettek a nagybecskerekiek a *Torontál* híradása révén az új délszláv állam megalakulásáról, amelyről a lap első oldalán tudósított (Anonim 1918e). A városban még záróra volt érvényben (23,00), amely a kávéházakra, éttermekre, mozikra és kocsmákra vonatkozott. Ez utóbbiak este 20 óráig tarthattak nyitva (Anonim 1918f). Gondot okozott a nagy munkanélküliség (Anonim 1918g), gyakoriak voltak a betörések és a fosztogatások (Anonim 1918h; 1918i). 1918. december 5-én dr. Slavko Županski személyében Torontál megye új főispánt kapott (Anonim 1918j), december 7-én pedig új szerb napilap indult a városban, a *Banatski glasnik* (Anonim 1918k). Akkortájt táviratok feladására és interurbán telefonbeszélgetésekre csak a „szerb katonai állomásparancsnokság” adhatott engedélyt (Anonim 1918l). Nagyjából helyreállt a vasúti forgalom (Anonim 1918m), ám szénhiány miatt (Anonim 1918n) takarékoskodni kellett a villanyárammal (Anonim 1918o). Eseményszámba ment, hogy 1918. december 9-én a nagybecskereki kávéházakban (több év után) ismét megjelent a „béke biztos jele”, a zsemle: igaz, hogy alakja hosszúkás volt, nem gömbölyű, a színe sem volt fehér és az ára is borsos volt, de ennek mindenképpen hírértéke volt a helyi lapban (Anonim 1918p).

Közvetlenül a háború befejeztével sokan a kiköltözésben keresték (és találták meg) a kiutat, mások otthonaikban maradtak, és várták a fejleményeket. 1918 decemberében, az új esztendő küszöbén olvassuk a *Torontálban* a reménykeltő gondolatot, hogy „az új esztendő során eldől Magyarország sorsa” (Anonim 1918r). A szebbnek, jobbnak és boldogabbnak hitt új esztendőt (a nehézségek ellenére is) a városban jókedvben várták. Különösen a Kaszinóban volt vidám a hangulat, ahol Rác Péter zenekara muzsikált (Anonim 1918s).

A társadalmi érintkezés új formái – az asztaltársaságok

Az első kulturális hírek egyike a városban 1919 februárjában az volt, hogy rendes évi közgyűlést tart a Nagybecskereki Zenekedvelők Egyesülete (Anonim 1919a). Ez többek között azért volt figyelemre méltó esemény, mert akkortájt a szerb hatóságok korlátozták a gyülekezési jogot, és valamennyi társulati közgyűlés bejelentés és engedélyezés alá esett a katonai parancsnokságnál (Anonim 1919b). Ez a megszorítás (amely egyben cenzúra is volt) érthető módon korlátozta a nagybecskereki magyar értelmiségiek művelődési és irodalmi szervezkedését, hiszen a rendelet értelmében

kereskedelmi, kulturális és emberbaráti célokra szolgáló egyletek és társulatok gyűléseiket megtarthatják, kötelesek azonban a gyűlés tárgysorozatát az illetékes helyi katonai parancsnokságnak bemutatni. A katonai parancsnokság a gyűléseken egy tiszttel képviselteti magát, aki ellenőrzi, hogy a gyűlés a kitűzött és bejelentett napirendtől el ne térjen. A tárgysorozattól való eltérés esetén az ellenőrző közeg jogosítva van a gyűlést felosztatni (Anonim 1919b).

A nagybecskereki magyar értelmiség csakhamar szervezési formát talált összejöveteleinek (amely már korábbról is ismert volt), s nem esett engedélyeztetési kötelezettség alá. Ezek voltak az asztaltársaságok, amelyeknek találkozási helye a kávéházakban (Rózsa, Sólyom, Sas, Lloyd stb.) volt, s nem kellett külön engedély ahhoz, hogy egy asztalhoz üljön tucatnyi fiatal értelmiségi. Ezzel hidalták át az első időszakban az intézményhiányt meg a törvényes korlátokat, ugyanakkor színesítették is Nagybecskerek társadalmi életét. Az első világháborút követő néhány évben roppant népszerűek voltak az asztaltársaságok, s azokban indult meg először a kulturális és irodalmi szervezkedés, amelynek fő mozgatóerői a fiatalok voltak. Hogy miért? Azért, mert akkortájt Nagybecskerekén sok fiatal rekedt a városban. Csuka János tanúsítja, hogy

[a]z új délszláv állam [...] megakadályozta, hogy azok a magyar ifjak, akik már magyar főiskolákon, vagy általában külföldi egyetemeken folytatták tanulmányaikat, elhagyhassák az ország területét. [...] Az egyik esetben figyelmeztették a szülőt, hogy súlyos kellemetlenségei lesznek, ha gyermeke magyar egyetemen tanul tovább, a másik esetben megtagadták az elutazni szándékozó diáknak az útlevelet, végül volt egy általános rendelkezés is, amelyet fel tudtak használni arra vonatkozólag, hogy lehetetlenné tegyék vagy megnehezítsék a magyar fiúknak tanulmányaik folytatását (Csuka 1995, 54–55).

Ugyanakkor a nagybecskerekiek 1919 nyarán megszervezték a Budapesten rekedt főiskolai hallgatók hazahozatalát is, s abban Rubin Armand, a jeles Mangold könyvkereskedő cég tulajdonosa közvetített (Anonim 1919c). Zömmel ezek a fiatalok képezték – az önerőre támaszkodás tudatában – a szellemi alkotóerőt a városban. 1919 tavaszától kezdődően többnyire ők voltak a hangadói az új körülmények közepette kialakuló nagybecskereki művelődési és irodalmi életnek. A napisajtó tanúsága szerint táncmulatságokat, táncversenyeket, műkedvelő színelőadásokat, kabaréesteket, hangversenyeket, képkiallításokat és kultúrestélyeket szerveztek. Ugyanakkor csakhamar hozzáláttak az irodalmi élet megszervezéséhez és új lapok beindításához.

Az első kisebbségi irodalmi jeladás: Tarkó János regénye

Az első fontos irodalmi jeladás, egyben a kisebbségi vajdasági magyar irodalom első terméke 1919 februárjában Tarkó János *Amíg a nagy vihar tombolt...* című regénye volt (Tarkó 1919; Anonim 1919d; Németh 2016, 111–116). Tarkó a nagybecskereki Központi Állami Elemi Iskola tanítója volt, költeményeit és elbeszéléseit pesti megvidéki lapokban közölte. A szakirodalom tankönyvíróként is számontartja. Regénye tízívnyi terjedelemben látott napvilágot a Haász testvérek nyomdájában, 1919 februárjának második felében, Kovács Gyula illusztrációival (Tarkó 1919; Anonim 1919d; Németh 2016, 111–116). Érdekessége, hogy tartalma is, megjelenésének időpontja is szimbolikus: egy francia család életét mutatja be, amely egy barlangban kénytelen rejtőzködni mindaddig, amíg a föld felszínén „a nagy vihar”, illetve az első világháború átvonul. A hús fejezetből álló regény cselekményével jelképesen is lezár egy történelmi korszakot, mindössze néhány hónappal az első világháború befejezése után (Anonim 1919d).

A kötetről megjelent korabeli méltatás nem kevés jövőbelátással, nyomatékosan hangsúlyozta a nem sokkal korábban befejezett első világháború tartós ihlető erejét, markánsnak mutatózó irodalmi/művészeti témáját:

már elmúlt a nagy vihar, tovavonult a szörnyű égzengés, kialudtak a világ minden sarkában felvillanó tüzek, de beszélni fognak erről a párját ritkító óriási háborúról évtizedekig. [...] Sohasem lesz érdektelen, amit erről a nagy viharról mesélni fog az író, a festő, a tanító vagy a filmrendező. Ebből a hatalmas, talán soha el nem múló aktualitásból született a nagybecskereki könyvpiac legújabb terméke (Anonim 1919d).

A korabeli kritika „egészséges, jól szárnyaló fantázia” produktumának tekintette Tarkó János regényét, „avatott tollal megírt színes munkának”, mondván, hogy „öntudatosan megkonstruált, szerves egész, frissen ható történet”, amelynek ügyes a meseszövése és könnyed a stílusa (Anonim 1919d).

A háború utáni első tárca a *Torontálban* Balázs Béla *Késő* című írása, ami másfél hónappal a Tarkó-kötet megjelenése után látott napvilágot.

A Műkedvelő Ifjúság asztaltársaságának lapalapítási kísérlete (MI)

Nagybecskerekén a szellemi élet legtevékenyebb ágának, a műkedvelő színjátszásnak egyik feltámasztója, újjászervezője Juhász Ferenc író és lapszerkesztő volt, aki már az államalakulás évében, Vajdaságban elsőként gyűjtötte egybe a helyi fiatalságot, és kezdte meg a műkedvelő előadások rendezését (Farkas 1940, 216–217). Az első műkedvelő előadások rendezését a Műkedvelő Ifjúság (MI) kezdeményezte, amely voltaképpen asztaltársaságot alkotott több mint harminc taggal, és népszínművek bemutatását szorgalmazta (Farkas 1940, 216–217). Tehát a fiatalok voltak a hangadói ennek a műkedvelői kezdeményezésnek, s amikor 1919 őszén összeállt a csapat, annak a régi Búzatéren a Nagybecskereki Lloyd Társaság adott otthont (Németh 1988, 16). Ők a (beszűkül) lehetőségekhez mértén fejtették ki tevékenységüket, amely (kényszerűségből) inkább a színház és kabaré felé tolódott, mert az irodalmi megnyilvánulások, lapalapítások stb. számos akadályba ütköztek (Németh 1988, 16). A MI csoport irodalmi tevékenységét a műkedveléssel igyekezett álcázni. Tevékenységüket 1919 októberében azonnal lapalapítással akarták kezdeni. A *MI* című újság a fiatal nagybecskereki irodalmárok, műkedvelők szöcsöve lett volna. Kiadására nem került sor, mert nem sikerült megszerezni a lapkiadáshoz szükséges hatósági engedélyt. A társaság tagjai azonban nem csüggedtek. Eredeti ötletük támadt, hogyan adhatnának mégis bizonyítékot létezésükről. 1919. november 5-én a Lloyd „aranyifjúsága” társas kabaré-előadást rendezett, s a négyoldalas meghívó címlapjára az alapítani szándékozott lap címlapját nyomtatták, szám- és évjelöléssel s egy szabályos vezércikkkel egyetemben, amelyben részletesen megmagyarázták a történeteket (Németh 1988, 16). A furcsa nyomtatvány Aleksandar Milovanov nyomdájában jelent meg, ára pedig 3 korona volt. A hatóság ezt a „meghívót” mégsem minősíthette újságnak, mert belső oldalon a kabaré műsorát közölte, utána pedig helyi iparosok és kereskedők apróhirdetéseit, amellyel bizonyára a nyomdaköltséget fedezték. Tehát – felemás módon – a *MI* első száma 1919. november 5-én meg is jelent, meg nem is. A hatóság felé meghívó volt, a közönség felé újság. „Bocsánat, hogy csak ennyit

adhatunk, nem a mi bűnünk” – magyarázkodtak a közönségnek, magyarázva egyben a csoport indítékait, szándékát is: „MI – ezzel a címmel lapot akartunk kiadni. Nem sikerült. S ez a pár mondat mentetetődzésféle akar lenni. Senkit nem akarunk vádolni, panaszkodni nem akarunk, csak éppen nem vagyunk olyan erősek még, hogy mentetetődzés nélkül kezdjük ezt a kis kabarét” (Németh 1988, 16).

Bori Imre értékelése szerint Nagybecskerekén 1919-ben ezek a fiatal értelmiségiek próbáltak irodalmi életet teremteni (Bori 1998, 77). Ezt bizonyítja a *Torontál* híradása a Lloyd fiataljainak kabaréestélyéről is, amelyet 1919. november 6-án rendeztek meg a Korona Szálló nagytermében (Anonim 1919e). A névleges kabaréest voltaképpen (részben) irodalmi rendezvényt, költészeti estet takart. Hiszen Győri Árpád Petőfi *Apostolának* egy részletét szavalta el hatásosan, Bánáti Fischer Árpád saját költeményeiből adott elő, s „különösen a Mária ciklusból való stílusos verseivel ért el nagy hatást” (Anonim 1919e). Kohn Lola pedig „Borsodi Lajosnak, a jeles tollú poétának rendkívül szellemes versét, *Az éjszakát* szavalta el” (Anonim 1919e). Három nappal később, 1919. november 9-én adott hírt a nagybecskereki sajtó Borsodi Lajos *Fenség!* című egyfelvonásosának megjelenéséről, amelyről Gyenes Viktor írt hosszabb méltatást (Gyenes 1919, 3).

A továbbiakban a csoport tagjai annak ellenére, hogy nem sikerült lapot megjelentetniük, Műkedvelő Ifjúság néven a kibontakozó nagybecskereki magyar színházi élet fellendítésén fáradoztak, s aktív szerepet vállaltak a város művelődési életében.

Az első riportlap, a Becskereki Futár (1919)

A lapkiadási kezdeményezések 1919-ben folyamatosan napirenden voltak Nagybecskerekén. 1919 novemberének derekán a *Torontál* már beharangozta Rehorovszky Jenő lapkiadói vállalkozását, a *Becskereki Futár* című riportlap megjelenését (Anonim 1919f). Amint a beharangozóban olvassuk, a nagybecskerekiek már régóta hiányolnak egy heti riportújságot, amely „a napilapok látókörén kívül eső közérdekű dolgokkal, meglátásokkal, színes riportokkal, interjúkkal [...] és *irodalommal* foglalkozna” (Anonim 1919f). Az elsődleges beharangozás szerint, a lapnak november végén kellett volna elhagynia a nyomdát, de végül is első számát „eleven, érdekes riporttartalommal” egy hónappal később, 1919. december 31-én vehették kézbe az olvasók (Anonim 1920). A *Futár* első számát az olvasók a szó szoros értelmében szétkapkodták a rikkancsoktól (Anonim 1920). A szombatonként, húsz oldalon megjelenő riportújság

a riportok, tárcák és karcolatok mellett verseket is közölt, elsősorban László B. Jenőtől, aki a *Futárban* közölt verseivel honosította meg a vajdasági magyar irodalomban a bökvers-költészetet (Vékony 1920a; Vékony 1920b). Mellette mások is jelentettek meg verseket, de többnyire álnév alatt. A lap munkatársai voltak (László B. Jenő mellett) Kernné Végh Vilma, Kelemen János, Godányi Zoltán és Brázay Emil, s feltételezésünk szerint a riportújság harmadik évfolyamában, 1921-ben szűnhetett meg (Németh 1987). Löbl Árpád megállapítása szerint „hébe-korba közölt egy-egy szépirodalmi írást” (Németh 1987). Utolsó ismert száma 1921. augusztus 20-i keltezésű.¹

Későbbi nagybecskereki irodalmi próbálkozások (1920–1923)

Az 1919-es év szerény sikerein felbuzdulva a fiatal nagybecskereki írók, irodalom- és műkedvelők az impériumváltás utáni első időszakban *Renaissance* néven „asztaltársaságszerű kisebb körbe” tömörültek, és műkedvelő előadásokat rendeztek.

Tízen, nagyobbára főiskolások, Juhász Ferenc hírlapíró vezetésével kört alakítottak, amely [...] szépirodalmi lapot adott ki kéthetente, amely legelőször kísérelte meg a jugoszláviai magyar írók munkáinak népszerűsítését. [...] Négy író művét könyvalakban is kiadta, emellett tudományos és szépirodalmi előadásokat rendezett, melyeket szeretettel fogadott és szép számban látogatott a közönség (Farkas 1940, 216–217).

Nagybecskerekén 1920 februárjában indították útjára a *Renaissance* című irodalmi és művészeti revüt, amelynek szerkesztését a *Torontál* akkori munkatársa, Juhász Ferenc, kiadását pedig Freund Tibor vállalta el (Németh 1986).

1920. január 25-én a *Torontál* így harangozza be az új vállalkozást: „A Renaissance jól kidolgozott programmal indul neki, hogy a város közönségének kultúrigényeit kielégítse. Irodalmi matinéiben a modern művészeti és kulturális kérdésekkel, írókkal ismertet meg” (Németh 1986). Az első számban – Juhász Ferenc beköszöntője mellett – megtalálhatjuk Fischer Árpád verseit, Borsodi Lajos novelláját, Freund Tibor értekezését, Iványi Ferenc meséit és egyéb színes írást (Németh 1986).

A szerkesztőség sikeres irodalmi matinékat szervezett, sőt egy grafikai kiállítás is. Noha több fiatal alkotót gyűjtött maga köré, alig egyéves tevékenysége során főleg két fiatal irodalmárt affirmált: (Bánáti) Fischer Árpádot és Treisz

¹ Lásd a Nagybecskereki Levéltár hírlapgyűjteményében.

Gézát (Németh 1986). Már 1920 márciusában megjelent Fischer Árpád első verseskötete, a *Máriadalok*, nem sokkal később a *Vulkáandalok*, 1920 őszén pedig a *Befejezetlen szobor* (Németh 1986). Ugyanakkor Treisz Gézának két kötete jelent meg a Renaissance Könyvtár sorozatban: a *Bál előtt* és a *Cotelette* (Németh 1986). Mindkét egyfelvonásos komédiát a nagybecskereki műkedvelők is előadták.

1920 áprilisában jelent meg a Renaissance Könyvtár sorozat újabb darabjaként Selma Lagerlöf svéd író *Pipiske* című műve Freundné L. Natalie fordításában, továbbá egy Frank Wedekind-kötet is.

1922 januárjában indult be egy újabb irodalmi lapkiadó vállalkozás, a *Fáklya* (Németh 1986a). Szépirodalmi, művészeti és kritikai heti folyóirat volt, amelynek első száma 1922. január 28-án jelent meg Somfai János szerkesztésében. A harmadik számtól a *Fáklyát* Hesslein Józseffel együtt szerkesztette. Mindössze néhány hónapig tudta csak fenntartani magát, s a kilencedik szám után szűnhetett meg (Németh 1986a). Igényes, színvonalas írásokkal indult, és rövid fennállása idején néhány figyelemre méltó irodalmi rendezvényt is szervezett, felolvasásokat és teadélutánokat. Munkatársi körébe tartozott Wollák Gyula, Somlyó Zoltán, Csuka Zoltán, Kosztolányi Dezső, Arató Endre, Sugár Andor és mások. Mint Bori Imre fogalmaz, „részben az 1920 februárjában indult *Renaissance* kezdeményezését vitte tovább az akkori Becskerek még erős szellemi életére és könyvkiadói hagyományaira támaszkodva, részben pedig expresszionisztikus társadalmi célkitűzéseket hirdetett meg” (Bori 1998, 77).

1921-ben Nagybecskereken egy társaság alakítása volt napirenden. Vezetője Juhász Ferenc volt, s e műkedvelői, később irodalmi tömörülés az *Ady Társaság* nevet vette fel (Farkas 1940, 216–217). Tevékenységének első időszakában az Ady Társaság Juhász Ferenc és Nyárai Rezső vezetésével „új műkedvelő gárdát” teremtett Nagybecskeren, amely színdarabok előadásával jeleskedett (Farkas 1940, 216–217). E tömörülés a Nagybecskereken élő „fiatal magyar generációt mozdította meg. Szinte a föld alól teremtett elő előadókat, művészeket, szervezőket. [...] Ez a nagyszerűen indult kulturális szervezet nem dolgozhatott sokáig, mert működését egy év után be kellett szüntetnie” (Farkas 1940, 216–217). Egyévnyi szünet után, 1923 márciusában „a haladás és a modernség jegyében” újította fel tevékenységét, de már mint kimondottan „irodalmi és művészeti társaság” (Káich 1978, 93–100). Elnöke Farkas Geiza volt, aki az alakuló ülésen kifejtette, hogy az irodalmi tömörülés célja, „hogy megismeresse a lánglelkű Adyt a közönséggel, tömörítse a vajdasági írókat és alkotóművészeket az egyesület keretében, és munkára serkentse őket” (Káich 1978, 93–100). Két évig (1923–1924-ben) működött az Ady Társaság: felolvasásokat

rendeztek, népművelő előadásokat tartottak a vidéken, gyermek-mesedélutánokat szerveztek, meg műkedvelő színelőadásokat. A felolvasóüléseken az új irodalmi törekvések művelői is szóhoz jutottak (Káich 1978, 93–100).

Az irodalmi öneszmélés folyamata, amely Nagybecskerekén 1919-ben bátoritanul vette kezdetét, a következő években mind erőteljesebb lett, és számottevően hozzájárult a két háború közötti vajdasági magyar irodalom kibontakozásához.

Irodalom

- Anonim. 1918a. Spanyol náthában elhaltak. *Torontál*, nov. 30. 2.
- Anonim. 1918b. Tífuszban meghaltak. *Torontál*, nov. 30. 2.
- Anonim. 1918c. Az iskolák továbbra is zárva maradnak. *Torontál*, nov. 30. 2.
- Anonim. 1918d. Visszajött orosz fogoly. *Torontál*, nov. 30. 2.
- Anonim. 1918e. A délszláv állam kialakulása. *Torontál*, dec. 2. 1.
- Anonim. 1918f. A záróra újra 11. *Torontál*, dec. 3. 2.
- Anonim. 1918g. Ankét a nagybecskereki munkanélküliség ügyében. *Torontál*, dec. 4. 2.
- Anonim. 1918h. A pénzügyigazgató lakásán megint betörők jártak. *Torontál*, dec. 4. 2.
- Anonim. 1918i. Vakmerő betörők a Guttmann-féle üzletben. *Torontál*, dec. 5. 2.
- Anonim. 1918j. Zsupánszky Szlavkó dr. kinevezése. *Torontál*, dec. 6. 2.
- Anonim. 1918k. Szerb napilap Nagybecskerekén. *Torontál*, dec. 6. 2.
- Anonim. 1918l. Az interurbán magánhasználata. *Torontál*, dec. 7. 2.
- Anonim. 1918m. A vasúti forgalom. *Torontál*, dec. 7. 2.
- Anonim. 1918n. A bánáti szénellátás. *Torontál*, dec. 9. 2.
- Anonim. 1918o. Takarékoskodjunk a villanyvilágítással. *Torontál*, dec. 7. 2.
- Anonim. 1918p. Zsemlye. *Torontál*, dec. 10. 2.
- Anonim. 1918r. Az 1919. év. *Torontál*, dec. 18. 2.
- Anonim. 1918s. Szilveszter-est. *Torontál*, dec. 20. 2.
- Anonim. 1919a. A Nagybecskereki Zenekedvelők Egyesülete rendes évi közgyűlést tart. *Torontál*, febr. 11. 2.
- Anonim. 1919b. Korlátozva van a gyülekezési jog. *Torontál*, dec. 16. 2.
- Anonim. 1919c. Hazahozzák a Budapesten rekedt főiskolai hallgatókat. *Torontál*, júl. 4. 2.
- Anonim. 1919d. Tarkó János regénye: Amíg a nagy vihar tombolt... *Torontál*, febr. 28. 3.
- Anonim. 1919e. Lloyd-estély a Koronában. *Torontál*, nov. 6. 2.
- Anonim. 1919f. Becskereki Futár. *Torontál*, nov. 16. 3.
- Anonim. 1920. A Becskereki Futár első száma. *Torontál*, jan. 3. 3.

- Bori Imre. 1998. *A jugoszláviai magyar irodalom története*. 77. Újvidék–Belgrád: Forum Könyvkiadó–Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Csuka János. 1995. *A délvidéki magyarság története 1918–1941*. 54–55. Budapest: Püski.
- Farkas Frigyesné Lichneckert Margit szerk. 1940. *Bokréta*. A jugoszláviai magyar műkedvelők almanachja. 1919–1940. 216–217. Szabadka: Fischer Testvérek.
- Gyenes Viktor. 1919. Fenség! *Torontál*, nov. 9. 3.
- Káich Katalin. 1978. A becskerekeli Ady Társaság (1923–1925?). *Hungarológiai Közlemények*, (36–37): 93–100.
- Németh Ferenc. 1986. A becskerekeli Renaissance (egy irodalmi vállalkozás margójára). *Üzenet*, 12. 751–752.
- Németh Ferenc. 1986a. Adalékok Somfai bánáti éveéhez. *Üzenet*, 1–2. 19–23.
- Németh Ferenc. 1987. „A Szabad Szó ollóz...”. Rehorovszky Jenő becskerekeli éveiről. *Üzenet*, 6.
- Németh Ferenc. 1988. A Mi csoporttól a Renaissance-ig. *Magyar Szó, Kilátó*, nov. 5. 16.
- Németh Ferenc. 2016. Tarkó Jánosról és a jugoszláviai magyar irodalom „első” regényéről. In Uő: *Írók és kötődések*. 111–116. Szabadka: Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar.
- Tarkó János. 1919. *Amíg a nagy vihar tombolt...* Nagybecskerek: Haász testvérek.
- Vékony Náci [László B. Jenő]. 1920a. Szerkesztő úr. *Becsckerekeli Futár*, jan. 17. 8.
- Vékony Náci [László B. Jenő]. 1920b. Szerkesztő úr kolosszális. *Becsckerekeli Futár*, márc. 20. 9.

1919: THE YEAR OF AWAKENING MINORITY LITERARY CONSCIOUSNESS IN NAGYBECSKEREK

Contribution to the beginnings of Hungarian literature in Vojvodina

The present study is based on the example of Nagybecskerek, takes into consideration the cultural/literary happenings, manifestations, and also the relevant social background events of the time, and presents the beginnings of minority Hungarian literary, first utterances and characteristics. The writers of the former county seat, in the absence of adequate institutional background, and the austerity measures of the Serb-Croatian-Slovenian Kingdom, which came into effect on 1st of December 1918. were the first to emerge as creative enthusiasts circles, informal discussions. From these roots later emerged the Hungarian newspaper and book publishing and the Hungarian literature in Vojvodina, for which one of the important pillars were the great writers of Nagybecskerek. Not only because the first novel of Hungarian literature in Vojvodina was published in 1919 (János Tarkó: While the Great Storm had left...), but also because it was the pioneer of the minority Hungarian literature publishing (*Renaissance* – 1920, *Fáklya* – 1922) and literary organization (Ady Társaság – 1923).

Keywords: Nagybecskerek, 1919, literary initiatives, minority literary consciousness

1919: GODINA BUĐENJA MANJINSKE KNJIŽEVNE SVESTI U VELIKOM BEČKEREKU

Prilog počecima mađarske književnosti u Vojvodini

Na primeru Velikog Bečkereka u radu se prikazuju kulturni i književni događaji iz 1919. godine. Presentovanjem relevantnih društvenih dešavanja, pomenuti događaji se smeštaju u kontekst razumevanja prvih koraka manjinske književnosti vojvodanskih Mađara, prvih naznaka buđenja manjinske književne svesti te njenih karakteristika. U nedostatku odgovarajućeg institucionalnog zaleđa, pritisnuti restriktivnim merama Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, uvedenim 1. decembra 1918. godine, pisci nekadašnjeg sedišta Torontalske županije su se na dovitljiv način, u krugu amatera, mogli oglasiti najpre samo kao neformalno društvo za kafanskim stolom, ali je ubrzo iz tog amaterskog miljea niklo manjinsko novinsko i književno izdavaštvo i počela da se razvija književnost Mađara u Vojvodini, čiji su važan oslonac predstavljali upravo pisci iz Velikog Bečkereka. I to ne samo zbog činjenice da je 1919. godine tamo svetlost dana ugledao prvi roman vojvođanske mađarske književnosti (Tarkó János: *Amíg a nagy vihar elvonult* / „Dok je velika oluja odmicala“), već i zato što je pomenuta zajednica bila začetnik manjinskog književnog izdavaštva (*Renaissance* – 1920, *Fáklya* / „Luč“ – 1922) ali i prvih književnih društava (*Ady-Társaság* / „Književno društvo Endre Adi“ – 1923).

Ključne reči: Veliki Bečkerek, 1919, književne inicijative, buđenje manjinske književnosti